

140 г. от гибелта на тримата руски прапорщици

Освобождението на българския народ настъпва в резултат на Руско-турската война от 1877/78 г. Затова от 140 г. насам съдбовното историческо значение на това знаменателно събитие продължава да се проучва и отбелязва подобаващо. Врачани посрещат първи в Северозападна България своето така дългоочаквано Освобождение още на 28 октомври 1877 г. (стар стил). Те приемат тържествено руските войски през октомври 1877 г., а в следващите месеци проследяват победния марш на руските войски чак до края на войната. Архивните единици на Регионален Исторически музей, Държавен архив и на Врачанската митрополия са най-ценните източници на сведения за желанието на врачани да увековечат паметта на загиналите чрез издигане на паметници. Запазените документи във фонда на една от най-старите църкви във Враца – култовия храм “Св. Възнесение”, разкриват ценни данни за историята на града. Между тях са и сведенията за погребаните в самата църква трима руски прапорщици - Михаил Викторович Данилевски, Николай Владимирович Велински и Димитрия Назимов, загинали в първите дни след Освобождението на града. Те участвали в ескадрона на гвардейските драгуни, които имали специалната мисия да отвлекат вниманието от Правешкото направление и да обезвредят двата полка с черкези, към което на 10 ноември трябвало да се насочат главните сили на отряда на ген. Гурко. Тримата прапорщици загинали на самия лафет на оръдието след като бягащото от посегателствата на турците в безпорядък българско население заприщило с колите и добитъка си единствения път за отстъпление през дефилето и това възпрепятствало изтеглянето на малобройния руски отряд. За да могат да вземат трупите на своите убити, руските воители принудили да хвърлят двете оръдия в пропаст, отстъпвайки обратно към Враца. Загубите на русите в това злополучно сражение възлизат на 47 убити, а от 11-те офицери, само двама останали невредими. Убитите на 10 ноември трима прапорщици били докарани във Враца и погребани с военни почести в женското отделение на черквата “Свето Вознесение Господне”. Години по-късно в черквата е предприет основен ремонт, а при разкопаването е била открита общата гробница на тримата казани, руски прапорщици. Артикулацията на историческата истина изисква да се отбележи, че в хода на издирванията е била открита „широка гробница, покрита с обикновени плочи, замазани с варов разтвор. Вътре били намерени два саркофага, подредени един до друг, като над всеки от тях имало по едно малко метално венче, обграждащо златна икона с дървена рамка като кутия и стъклен капак. Първата икона, с образа на св. св. архангел Михаил и Гаврил, поставена върху саркофага на Михаил Данилевски, а другата – св. Николай, върху саркофага на Николай

Велински. Работата временно била преустановена до идването на председателя на черковното настоятелство отец протоерей Николай Спасов, който веднага се отзовал в черквата и пратил да извикат двама граждани, които се занимават с исторически материали за Враца. Те пък се позовали на специалисти от археологическия музей в София, за да довършат разкопките по откриването на гробницата. От заключението на Г. Герасимов става ясно, че над същинската гробница имало 50 – 60 см пласт от пръст, след това обикновени плочи, сложени върху неправилно наредени шлисове самоковско желязо, дълги от 1 до 1.5 метра. Гробницата е четвъртита, дълга около 2 метра и широка около 2.50 м., изсидана от бигор на варов разтвор, разделена от 3 отделения с малки бигорови прегради и дълбочина около 60 см. В двете отделения едно до друго се оказали двата саркофага, а третото отделение е празно. Касае се за гроба на Димитрий Назимов, чиято майка няколко години след Освобождението, подир спешната депеша се отзовала и прибрала намерените кости на сина си, но продължавала издирванията си за останките на другите трима синове, които изгубила в същата тази война. Оказало се, че капациите, саркофазите са и лицевата част на черепите, както и по-дребните кости се съвършено разложени на прах, а сукното на мундирите – изгнило. Оцелелите кости били събрани, измити и поставени в две цинкови кутии, като до самата северозападна стена на черквата се подготвя от същия бигор една малка ниша, в която се поставят цинковите кутии с костите, а отгоре, затворени с бетононна плоча. Години по-късно за гробовете на останалите двама прапорщици Михаил и Николай, била изпратена от Русия една двусантиметрова дебела чугунена плоча със следното посвещение: “Здѣсь погребанѣ прапорщики Лейб-гвардіи Драгунскаго Полка Михайль Викикторовѣхъ Данилевскіи и Николай Владимировичъ Велинскіи убитѣе Турками в войнѣ за Освобожденіе Болгаріи, в 1877 году 10 ноября, при селеніи Новачене”. Наред с плочата, признателните поколения изпращат и от Русия един великолепен чугунен кръст с ангел по средата, свещенически одежди и едно евангелие, оковано в плюшена и с масивно сребро подвързия. Имало и три покровци за светите дарове, изработени върху много плътна материя, от сребърни, златни и копринени конци с надписи върху тях “Николай”. Най-ценната от всички реликви обаче е иконата, изработена от емайл и злато, с бисери и други разноцветни камъни, представляваща Божията майка с Исус на ръце. Тя е поставена над средните врата на олтара /царските врата/ в черквата „Св. Вознесение”. На долния край непосредствено между изображението и разкошната масивно позлатена рамка върху златна пластинка има следния надпис: “Больше сея любви никтоже имать да кто душу свою за други своя – Йоанна гл. 15 ст. 13”. “Сия святая икона сооружена в память Російских войск Генерала Николая Стефановича Леонова, скончавшаго ся 21 ноября 1877 года в Болгарии на поле брани за освобожденіе Славянских Христіан

от мулмулманскаго поробощенiя”. Понастоящем иконата се съхранява във фонда на РИМ-Враца и на светлите дати се показва на признателните поколения.

През 1978 г. по повод 100-годишнината от Освобождението се взема решение да се пренесат тленните останки на останалите двама прапорщици в каменни саркофази на хълма “Калето”. Реализирането на тази идея отнема няколко години, след което се утвърждава и днешната традиция при тържествата в чест на Освобождението, да се поднасят венци на Вестителя на свободата и на двамата прапорщици.

Нашето освобождение от братския руски народ е едно велико дело, което няма равно на себе в историята, затова трябва “во веки веков” да се облягаме на историческата истина, такава каквато е, без неправдоподобни интерпретации!

Красимир Григоров – Зав. отдел „Възраждане”, РИМ- Враца